

ברכת המזון דאורייתא

נערך ע"י יחזקאל הרטמן

2) רמב"ם פ"א מהלכות ברכות

א מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את יי' אלהיך. ואינו חייב מן התורה אלא אם כן שבע שנאמר ואכלת ושבעת וברכת. ומדברי סופרים אכל אפילו כוית כוכרך אחריו: **ב** ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחלה ואח"כ יהנה ממנו. ואפילו נתכוין לאכול או לשתות ככל שהוא מנהג ואח"כ יהנה. וכן אם הריח ריח טוב מברך ואח"כ יהנה ממנו. וכל הנהגה בלא ברכה מעל. וכן מדברי סופרים לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה. והוא שישתה רביעית והוא שיאכל כוית.

7) מגן אברהם קצא, א שכתבתי סוף סימן קל"ז. ולי נראה שרש"י מירך קושא זו שכתב ונש דיה ומללן וז"ל שברכת הארץ זמין ירושלים דמות, [ע"כ]. כלומר, דמא דדרשינן נש ממ. ב מוקרא שינך על שלשמן, אינו ר"ל שיחמוס על כל אחד זכרנה, אלא מדלורייטא די כשינך על שלשמן זכרנה אחת, אך לדינן מקטו לחמוס על כל אחד, וצפועלים משום צטול מלכסת מקטו הון צפני עממה וזכרת הארץ זמין ירושלים זכרנה אחת כיוון שדמותה, וזמין צ"ח

10) תוס' ברכות מט:

ירושלים שרופו גמקומו: **רבי מאיר סבר ואכלת זו אכילה ואכילה בבית.** ואומר הר"י דהני קראי אסמכתא צעלמא ניטו דמדלורייטא צעין שבעה גמורה כדלמר פרק מי שמתו (ד' כ:): ופי לא אשא פנים לישראל וכו' וכן אמרין התם פן מנרך לאצו ומוקים לה גמלן דלכיל שיעורא דרענן ופישי"י היינו כוית אז כפלה ועוד אז כוית אז כפלה הו דלורייטא איזו שיעור דרענן. וק"ל

תנא קמא איכא בינייהו דיעבד: ע' תנו רבנן מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר (ט) ואכלת ושבעת וברכת (ז) זו ברכת הון את ה' אלהיך זו ברכת הזמון (ט) על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר (ז) ההר הטוב הזה והלבנון אשר נתן לך זו הטוב הממטיב אין לי אלא לאחריו לפניו מנין אמרת קל וחומר (ט) כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן (ז) רבי אומר [אינו צריך (ט)] ואכלת ושבעת וברכת (ז) זו ברכת הון אבל ברכת הזמון (ט) מגדלו לה' אתי נפקא על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר ההר הטוב הזה והלבנון הטוב והממטיב ביבנה תקנוה אין לי אלא לאחריו לפניו מנין תלמוד לומר אשר נתן לך משנתן

8) גמ' ברכות מט: (ופסחים מט):

השיטה (ט) אביי אמר לעולם לא תיפוך הכא בקראי פליגי ר' מאיר סבר (ט) ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ואכילה (ט) בכזית ורבי יהודה סבר ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה התם בסברא פליגי ר' מאיר סבר

9) גמ' ברכות כ:

דאורייתא • ולמעמיק קמן בר חיובא הוא (ט) אלא הכא במאי עסקינן כגון שאכל שיעורא דרבנן • דאתי דרבנן ומפיק דרבנן: דרש רב עורא זמנין אמר לה משמיה דר' אמי זמנין אמר לה משמיה דר' אסי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתוב בתורתך (ט) אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב (ט) ישא ה' פניו אלך אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה (ט) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך והם מודקקים [על] עצמם (ט) עד כוית ועד כביצה (ט) **מתני'** בעל

11) מרדכי ברכות סי' קעז

[דף מח ע"ב] ויהוציא אחרים עד (ט) שיאכל כוית דגן. אומר ר"ת וכן כתב המיימוני (רפ"ב) בזכות וכפלה מדרענן וקראי [למן דף מט:]: אסמכתא נינהו ורואייתם מפרק מי שמתו (דף כ:): דקאמר כתבתי בתורתך ואכלת ושבעת והם מדקקים עד כוית ועד כפלה וקשה לדמיינן פ' מי שמתו (שס) דלא אחי דרענן ומפיק דלורייטא והכא היכי מפיק [האובלן] כוית דגן את אחרים שאכלו כדי שבעה ומירך ר"ל דהכא יכול להוציא אפילו לא אכל כלל כדלמר בס"פ ראוהו בית דין (דף טז). כל הברכות כולן אף על פי שינא מוציא כו' וזכרת המזון חשיבא זכרנה הלחם דמנא וזכרת היין דקידוש דמוצה היא וכל שראל ערבים זה צוה ואע"פ שינא מוציא והא דצעינן הכא כוית משום דצעי לומר שאכלנו משלו וה"ר אליעזר ממין פ"י בס"י דכזית וכפלה דלורייטא וה"פ כן מדקקים ודוקינן עד כוית וכפלה שוה דלורייטא [ט]:

ולא קשיא (יח) כאן בעושיין בשכרן כאן בעושיין בסעודתן והתניא (ט) הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן (ט) ואין מברכים לפניה (יח) אבל מברכין לאחריה שתיים כיצד (ט) ה"ב ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללן בונה ירושלים בברכת הארץ

5) כסף משנה פ"ב מהלכות ברכות ה"ב

מזכרין לפנייה לפי שאינה מן המורה. וכמו המוספות וחותם זכרנה הארץ אף על גב דמדלורייטא הס' יש כח זיד חכמים לעקור דבר מן המורה הואיל וטורדים במלאכת צעל הציט. ואין לומר לזה שאין מניין בברכות שאחרי המזון מן המורה כנראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתבתי בסמוך גם רצינו כח צפסר המצות שלו והמורה י"ט שזונו לזכרו אחר האכילה ולא הזכיר מניין בברכות ולדעתם ז"ל הנך קראי דמייתי בגמרא ללמד על כל זכרה וזכרה אסמכתא צעלמא נינהו. וכמו רש"י ז"ל כולל צ' ברכות

6) לחם משנה פ"ב מהלכות ברכות ה"ב

הארץ כדכתב רש"י ז"ל. והרצ ציט יוסף מירך דלון לורך לזה דלון מניין בברכות שאחר המזון מן המורה ומאי דנפקא ליה בגמ' מוקראי היא אסמכתא צעלמא וכמו שכן משמע מדברי רבינו ז"ל צמנין הנצות שכתב המורה י"ט לזכרו אחר אכילה ולא הזכיר מניין הברכות. וקשה לי על דבריו דאם כן זכרנה הון לחודיה די כיון דכל השאר הוון מדרענן והוון זכרנה המוציא דלון אומרים אותה שיהא מדרענן. ועוד קשה כשנעלם ולא ידע אם צריך זכרנה המזון שחור ומנרך כדכתב רבינו ז"ל צפוק פרק זה למה חזר ומנרך הכל לא היה לו לזכר אלא זכרנה הון לחודיה היא מדלורייטא, ואולי יש לתרץ לדעתו ז"ל דכיון דיש להם אסמכתא בקרא רצו להחמיר בהם קצת. אבל ל"י כדברי המוספות דודאי כל הברכות הם מן המורה אבל המטבע שלהם לא הוון מן המורה ומה שלא הזכיר רבינו

12) גמ' ברכות מח:

תחבקה (ט) אמר לה קא חוית דלא מקבל (ט) מרות יהבו ליה כסא לברוכי אמר היכי אברך ברוך שאכל ינאי וחביריו משלו שתייה לההוא כסא יהבו ליה כסא אחרינא וברך א"ר אבא בריה דרב חייה בר אבא (א"ר-יוחנן (ט) שמעון בן שטח (ט) דעבד לגרמיה הוא דעבד (ט) דהכי אמר ר' חייה בר אבא אר"י לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כוית דגן (ט) כויתוכי רשבי"ג. אומר

14) תוס' ברכות מח:

פטר את אצו וצה"ג פירש דאחד שאכל כוית אינו יכול להוציא אחרים שאכלו כדי שבעה דלא אחי דרענן ופטר דלורייטא אכל כפלה אכלו גם האחרים רק כוית פטור אותם ולא היא דהא סמכין אעובדא דינאי ומצרי והס' אכלו כדי שבעה ואפילו הכי קא חזין דקא פטר ליה שבעין פן טעם אלא נראה לתק דקטן שאינו צד חזיו כלל דלורייטא אפילו אכל כדי שבעה הלכך אינו מחויב בדבר קרינן ביה ולכך לא מפיק ליה אזי אכל שיעורא דלורייטא אכל גדול שהוא צד חיוצא מן המורה כי אכל כדי שבעה מחויב בדבר קרינן ביה אפילו לא אכל כלל כדלמר בראש השנה (פ"א ד' טז). כל הברכות אף על פי שינא מוציא חזון מזכרת הלחם וזכרת היין והיינו טעמא דכל ישראל ערבין זה וזה (ט) והוא הדין בזכרת המזון אף ע"פ שינא מוציא כדפרישית וכוית דגן אינו צריך אלא שיוכל לומר שאכלנו משלו (ט):

16) שולחן ערוך סי' קצז

ד יי [י] חברים שאכלו כאחד קצתם אכלו כדי שביעה וקצתם לא אכלו אלא כוית אם כלם יודעים לברך י מצוה שייברך אותם שאכל כדי שביעה ויוציא את האחרים

13) רש"י ברכות מח:

דעבד. אין אדם מודה לו: עד שיאכל כוית דגן. ומי אכל כוית דגן מיהא מפיק אף על גב דכזית דגן שיעורא דרענן הוא כדלמר צפרק מי שמתו (דף כ:): מיהו כיון דמחויב מדרענן מחויב בדבר קרינן ביה ומוציא רבים ידי חובתן וא"ת צקטן שהגיע לתינוק לא הוה אחר הכי (ט) ההוא אפי' מדרענן לא מחויב דעליה דלזוה (ט) הוא דרמז לתוכיה. וצעל ה"ג פסק דוקא

(4) תוס' ברכות טז: **ו** החותם בברכת הארץ. אע"ג דמדלורייטא הס' יש כח זיד חכמים לעקור דבר מן המורה (ט) הואיל וטורדים צעל הציט:

17) שולחן ערוך סי' קפ
ב כ כ כ קטן חייב מדרבנן כדי לחנוכו (י) וההיא דבן מברך לאביו בשלא אבל האב ג כדי (ט) שביעה שאינו חייב מדרבנן: